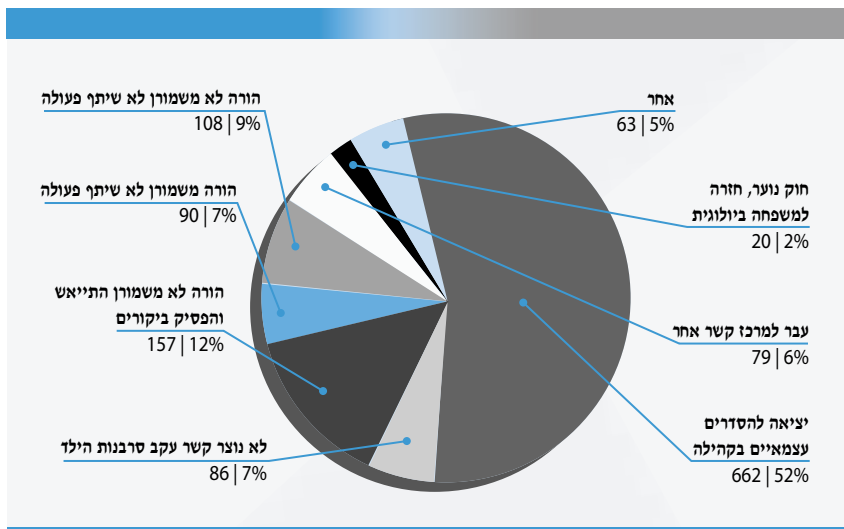

בגרף 11 מובאות הסיבות לסיום הביקורים במרכזי קשר הורים-ילדים. הנתונים מראים, כי 52% מהמשפחות שסיימו את הטיפול יצאו להסדרים עצמאיים בקהילה.

גרף 11 | הסיבות לסיום הביקורים במרכזי קשר הורים-ילדים, 2010 (במספרים מוחלטים ובאחוזים) סה"כ 1,265 ביקורים

6 חלק ו': משפחות נפגעות אובדן ושכול (תאונות דרכים, עבירות המתה ואובדנות)

6.1 תיאור התופעה

מנתוני הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה עולה, כי מידי שנה נהרגים בישראל כ-1,500 איש כתוצאה מאירוע פתאומי על רקע אזורי. כאלף מהם נהרגים בתאונות דרכים, או כתוצאה מאובדנות או רצח. אירועים טרגיים אלה קוטעים באכזריות של מהלך החיים של משפחות הקורבנות, שכן נכון להם תהליך ארוך וכואב של התמודדות עם האובדן וניסיון להסתגל לחיים ללא יקיריהם. להכרה ולתמיכה חברתית ערך רב בתהליך זה, דווקא משום תחושות הבדידות והבידוד החברתי הנגרמות כתוצאה מהאירוע הטראומטי.

6.2 משפחות נפגעות תאונות דרכים

בשנת 2010 נהרגו בתאונות דרכים 377 נשים, גברים, זקנים וטף. מוות כתוצאה מתאונת דרכים פוגע בכל שכבות האוכלוסייה. למשפחות ששכלו בן משפחה כמוגדר בחוק - בן/בת זוג, הורה, אח/אחות, או כל בן משפחה אחר שהיה תלוי בנפגע - נותן השירות לרווחת הפרט והמשפחה טיפול וסיוע. לטיפול בנפגעי תאונות דרכים התייחסות בחוק ובתע"ס:

- **חוק נפגעי תאונות דרכים (סיוע לבני משפחה), התשס"ב-2002** הוא הבסיס למתן הסיוע לנפגעי תאונות הדרכים.
- **תע"ס 1.30** מסדיר את דרכי העבודה סביב הטיפול במשפחות נפגעי תאונות דרכים, כולל מסירת ההודעה, נותני הסיוע, מימון, דיווח והתקנה התקציבית.

6.2.1 תשומות

א. כוח אדם

- מטה המשרד: מפקח ארצי האחראי, בין השאר, על יישום חוק נפגעי תאונות דרכים; המפקחים המחוזיים אחראים על יישום תוכניות ברשויות המקומיות; עובדים סוציאליים ברשויות המקומיות המשתתפים בצוות הודעה מרה ובמעקב (על פי שיקול דעת הרשות ומתוך התקנים הקיימים).
- בשנת 2010 היו ארבע משרות של עובדים סוציאליים שפעלו במרכזי הסיוע.
- עמותת "יד הנקטפים" (זכתה במכרז למתן שירותים למשפחות נפגעי תאונות דרכים): תקן אחד של עובד סוציאלי; 16 מנחים שהפעילו שש קבוצות טיפוליות בנות כ-20 מפגשים כל אחת (במימון משרד הרווחה והשירותים החברתיים).

ב. תקציב

התקציב השנתי של מרכזי הסיוע לנפגעי תאונות דרכים לשנת 2010 עמד על 1,600,000 ש"ח.²⁶

²⁶ בספר התקציב מופיע בסעיף התקציבי 3.2 מליון ש"ח. עפ"י ההסדר הבין משרדי - 1.6 מיליון ש"ח מועברים בכפוף להתחייבות החשב למשרד לביטחון פנים עבור הפעלת כוח אדם משטרתי להובלת תהליך הודעה מרה למשפחות, בשיתוף פעולה עם משרד הרווחה והשירותים החברתיים והרשויות המקומיות.

6.2.2 תפוקות

(1) מרכזי הסיוע למשפחות נפגעי תאונות דרכים

מרכזי הסיוע למשפחות נפגעי תאונות דרכים הוקמו על פי חוק נפגעי תאונות דרכים (סיוע לבני משפחה) התשס"ב-2002, המטיל את האחריות להפעלת השירות על משרד הרווחה והשירותים החברתיים. המרכזים הוקמו תחילה בבאר שבע, בתל אביב ובכרמיאל ובשנת 2010 הוקם מרכז נוסף במשגב. בנוסף, ניתנים טיפולים במימון המרכזים במקרים של ריחוק גיאוגרפי ומסיבות אחרות. הפעילות במרכזי הסיוע מתייחסת לשני פרמטרים עיקריים: הבניית מערך סידור מקצועי של הודעות מרות למשפחות השכולות ופיתוח מענה טיפולי מקיף עם דגש על קבוצות תמיכה. מרכזי הסיוע עובדים בשיתוף פעולה עם עמותת "יד הנקטפים". במרכזי הסיוע מתארגנת גם תמיכה כספית להקמת מרכזי סיוע מקומיים ולהפעלתם, והתקיימו שתי הכשרות ייחודיות (40 עובדים סוציאליים) לתפקיד "מודיע נפגעים" בבית הספר המרכזי להכשרת העובדים בשירותי הרווחה.

(2) טיפול ישיר במשפחות הנפגעים בתאונות דרכים ברשויות המקומיות**הודעה על הבשורה המרה²⁷**

במקרה של מוות באתר התאונה, על פי החוק אמור נציג הרשות המקומית להתלוות לקצין המשטרה המודיע על כך למשפחה. במרבית הרשויות נלווה אל קצין המשטרה עובד סוציאלי מטעם המחלקה לשירותים חברתיים. השנה נמסרו 247 הודעות לבני משפחה.

הטיפול במשפחות

כאמור, הטיפול במשפחות מבוצע ברובו במרכזי הסיוע. בשנת 2010 קיבלו מרכזי הסיוע 121 פניות לטיפול, מתוכן ב-29 מקרים ניתנו ליווי, הדרכה וייעוץ למשפחות ו-43 משפחות טופלו. בנוסף, משפחות רבות משתתפות בקבוצות התמיכה שמקיימת עמותת "יד הנקטפים" (במימון משרד הרווחה והשירותים החברתיים). בשנת 2010 נפתחו 8 קבוצות תמיכה, בהן השתתפו 100 בני משפחות שכולות. במקרים מסוימים, על רקע תנאים מיוחדים, ניתן סיוע גם דרך המחלקות לשירותים חברתיים,²⁸ או טיפול פרטי לפי בחירת המשפחה

²⁷ במקרה של פטירה בעקבות פציעה בבית החולים צוות בית החולים הוא המטפל במסירת ההודעה המרה.

²⁸ הטיפול אינו מוגבל בזמן, לעיתים משפחות מבקשות טיפול אחרי שנים.

(במימון משרד הרווחה והשירותים החברתיים). בשנת 2010 20 משפחות קיבלו טיפול פרטי.

(3) פעילויות מיוחדות לשנת 2010

- מרכז הסיוע המשיך בהכשרה לתפקיד "מודיעי הבשורה המרה", באמצעות בית הספר המרכזי לעובדים בשירותי הרווחה. בנוסף, התבצעו שתי הכשרות למטפלים במרכזי הסיוע.
- נערך סקר ספרות השוואתי עם מדינות אחרות בעולם המערבי (אנגליה, שווייץ, הולנד, אוסטרליה, ארה"ב וקנדה), בנושא מדיניות וטיפול במשפחות שכולות מתאונות דרכים ושכול פתאומי. הסקר הוכן על ידי פרופ' דני ברום וגב' נילי לביא מהמרכז הישראלי לטיפול בפסיכו-טראומה והתפרסם לאחרונה.
- משרד הרווחה והשירותים החברתיים ומרכזי הסיוע, בשיתוף עם הרשות הלאומית לבטיחות בדרכים ו"פורום פעולה" למניעת תאונות דרכים, היו שותפים לקיום טקס שנתי לזכר קורבנות תאונות דרכים. הטקס התקיים במעמד שר הרווחה והשירותים החברתיים ושר התחבורה, ונכחו בו מאות בני משפחות שכולות.

(4) חוברת מידע

בשנת 2009 יצאה לאור מהדורה שלישית של חוברת המידע למשפחות נפגעי תאונות דרכים בשיתוף ובמימון הרשות הלאומית לבטיחות בדרכים. בחוברת מידע לגבי הסיוע שמעניקים משרד הרווחה והשירותים החברתיים וגופים רלוונטיים אחרים, למשפחות נפגעות תאונות דרכים.

6.3 משפחות נפגעות אובדנות

מנתוני משרד הבריאות עולה, כי מידי שנה מתאבדים בישראל כ-400 איש. בפועל, מניחים כי מספר המתאבדים בשנה מגיע לכ-500 וכי לא כולם מדווחים מפאת תחושת הבושה. הקשישים בישראל הם קבוצת הגיל שבה שיעורי ההתאבדות הגבוהים ביותר.

הטיפול בבני משפחה של מתאבדים הוא מורכב, משום שהפגיעה שנגרמת לתא המשפחתי היא רב מערכתית. אוכלוסייה נוספת שדורשת טיפול היא אנשים שניסיון ההתאבדות שלהם לא צלח.

6.3.1 תשומות**כוח אדם**

בשנת 2010, פעלה מטעם המשרד מרכזת השירות לרווחת הפרט והמשפחה במחוז חיפה והצפון. בנוסף, ריכזה את התוכנית הניסיונית באזור הצפון עובדת סוציאלית מטעם עמותת "בשביל החיים".

תקציב

למשרד הועבר מהקרן למפעלים מיוחדים של הביטוח הלאומי סכום כולל של 300,000 ש"ח, לצורך השתתפות במימון התוכנית שמטרתה מתן טיפולים בתחנות לטיפול משפחתי ברשויות המקומיות בצפון, למשך תקופה של שנתיים.

6.3.2 תפוקות

השירות לרווחת הפרט והמשפחה במשרד הרווחה מוביל תוכנית ניסיונית בנושא האובדנות במחוז חיפה והצפון (בשיתוף עם משרד הבריאות ועמותת "בשביל החיים"). התוכנית פועלת כפיילוט לצורך גיבוש תוכנית כוללת ארצית במסגרת התוכנית הלאומית למניעה וטיפול בבעיית האובדנות, בהובלת משרד הבריאות ובשיתוף משרדי ממשלה וגופים נוספים. מטרת התוכנית: מתן סיוע טיפולי לבני המשפחות של מתאבדים בתחנות לטיפול משפחתי וטיפול על ידי התחנות לבריאות הנפש, המיועד לאנשים ששרדו ניסיון אובדני. בשנת 2010 טופלו בתחנות 73 משפחות.

במקביל, במסגרת התוכנית הלאומית, קיימת היערכות לעבודה עם משפחות נפגעות אובדנות בשלוש רשויות מקומיות - רחובות, רמלה וכפר כנא. במסגרת זו, הקצה המשרד תקציב למחלקות לשירותים חברתיים, במטרה לאתר מוקדם ככל האפשר פונים הנמצאים בסיכון לאובדנות. כחלק מהתוכנית הלאומית, שותף המשרד בוועדה הבין-משרדית למניעת אובדנות. בוועדה משתתפים נציגים מטעם השירות לרווחת הפרט והמשפחה ומטעם אגף התקון.

בנוסף, מפעיל המשרד קבוצות תמיכה לבני המשפחות באמצעות עמותת "בשביל החיים". בשנת 2010 התקיימו 5 קבוצות תמיכה (עבור הורים, בני זוג ואחים), שבהן השתתפו 53 אנשים.

6.4 משפחות נפגעות עבירות המתה

בכל שנה נרצחים בישראל כ-140 אנשים (שלא על רקע פעילות עבריינית של הקורבן). סיוע מקצועי ומיומן עשוי לעזור בתהליך האבל וההתמודדות

המורכבת בהיבט הרגשי, נוכח תחושות הבדידות והבידוד החברתי שחווים בני המשפחות של הנרצחים, ובניסיון למצוא משמעות ואיזון מחודשים בחיים.

6.4.1 תשומות

כוח אדם

בשנת 2010, פעל מטעם המשרד מפקח ארצי, המטפל גם במשפחות נפגעות עבירות המתה (בנוסף לטיפול במשפחות נפגעות תאונות דרכים ואובדנות). כמו כן, אושר חצי תקן למפקח בכל אחד מהמחוזות, ובסה"כ שני תקני פיקוח בתחום זה (לא כל התקנים אוישו בשלב הנוכחי).

תקציב

התקציב השנתי של התוכנית לטיפול במשפחות נפגעי עבירות המתה לשנת 2010 עמד על 6 מיליון ש"ח.

6.4.2 תפוקות

בהתאם לתוכנית ההפעלה של מרכזי הסיוע לטיפול במשפחות נפגעי עבירות המתה, בשנת 2010 החלה ההיערכות להפעלת 3 מרכזי סיוע מתוך 5 (שני מרכזים נוספים מתוכננים להיפתח לקראת סוף שנת 2011). המרכזים יספקו שירותים שונים, בהם הפנייה לטיפולים פרטניים-אישיים, קבוצות תמיכה, ליווי וסיוע משפטי באמצעות הלשכה לסיוע משפטי של משרד המשפטים, ועזרה ראשונה כספית לתקופת האבל שמיידי לאחר הרצח.

עד להפעלה השוטפת והסדירה של מרכזי הסיוע יוסיפו לפעול קבוצות תמיכה ויינתנו טיפולים פרטניים באמצעות גורמים פרטיים הממומנים על ידי המשרד. בשנת 2010 הופעלו שתי קבוצות תמיכה של 10 משתתפים בכל קבוצה, 20 מפגשים כל אחת. במקרים דחופים ניתן טיפול פרטי למספר מצומצם של משפחות. בנוסף, התקיימו שמונה מפגשים חודשיים בנושאים שונים.

